

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده علوم اجتماعی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته جامعه شناسی

عنوان پایان نامه:

**بررسی رابطه‌ی بین استفاده از ماهواره و نگرش به دوستی و معاشرت
با جنس مخالف در قبل از ازدواج**

«مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک»

استاد راهنما: دکتر عذرا جارالهی

استاد مشاور: دکتر هادی خانیکی

تهیه و تنظیم: احسان مبارکی

پاییز ۱۳۹۰

چکیده

دوستی و معاشرت با جنس مخالف در قبل از ازدواج، پدیده‌ای است که در بین نوجوانان و جوانان ایرانی با سرعت باور نکردنی رو به افزایش است به گونه‌ای که در کشور ما در حال تبدیل شدن به یک امر عرفی و هنجاری می باشد. این تحقیق با عنوان بررسی رابطه‌ی بین استفاده از ماهواره و نگرش به دوستی و معاشرت با جنس مخالف در قبل از ازدواج به دنبال این است بداند که بین میزان استفاده از ماهواره و نوع برنامه های استفاده شده از ماهواره و نگرش بینندگان نسبت به دوستی و معاشرت با جنس مخالف چه رابطه‌ای وجود دارد. به منظور بررسی این رابطه از نظریه‌ی «اثرات کاشت» گربنر و «اثرات پیامدهای» ویندال استفاده شده است. این تحقیق به صورت پیمایشی و با ابزار پرسش نامه در بین دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی شهر اراک در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ انجام شد. روش نمونه گیری طبقه‌ای متناسب بوده است و حجم نمونه ۳۸۴ نفر می باشد. نتایج نشان می دهد که ۵۸ درصد (۲۱۶ نفر) پاسخگویان از ماهواره استفاده می کنند. آزمون فرضیات نشان داد که بین استفاده یا عدم استفاده از ماهواره و میزان استفاده از ماهواره با نگرش به دوستی و معاشرت با جنس مخالف رابطه‌ی معنادار وجود دارد اما بین نوع برنامه های استفاده شده از ماهواره و نگرش به دوستی و معاشرت با جنس مخالف رابطه‌ی معناداری مشاهده نشد. از بین متغیرهای کنترل متغیرهای نگرش دوستان نسبت به ارتباط با جنس مخالف، پایگاه اقتصادی-اجتماعی و اعتقادات دینی دارای اهمیت بیشتری در تبیین متغیر وابسته می باشد.

کلید واژه ها: دوستی و معاشرت با جنس مخالف، تلویزیون ماهواره‌ای، استفاده از ماهواره، محتوای ارتباطات، اثرات کاشت.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	چکیده
	پیشگفتار
	فصل اول: کلیات
۲	۱-۱ مقدمه
۲	۲-۱ طرح مسئله
۵	سوالات تحقیق
۵	سوالات فرعی تحقیق
۷	۳-۱ ضرورت و اهمیت تحقیق
۷	ضرورت تحقیق
۹	اهمیت نظری تحقیق
۱۱	اهمیت کاربردی تحقیق
۱۲	انگیزه‌ی تحقیق
۱۳	۴-۱ اهداف تحقیق

فصل دوم: مبانی نظری تحقیق

مقدمه

۱۷	۱-۲- بخش اول: نگرش، تعاریف و مفاهیم
17	۱-۱-۲- مفهوم نگرش
۱۸	۲-۱-۲- مولفه های نگرش
۱۹	۳-۱-۲- تکوین نگرش ها
20	۲-۲- بخش دوم: دوستی، تعاریف و مفاهیم
20	۱-۲-۲- مفهوم دوستی
۲2	۲-۲-۲- ابعاد دوستی
۲۲	۳-۲-۲- دوستی و معاشرت با جنس مخالف
۲۴	۴-۲-۲- نوجوانی و جوانی
۲۶	۵-۲-۲- قرار عاشقی
28	۶-۲-۲- مراحل هفتگانه ارتباط میان دختران و پسران
۲۹	۷-۲-۲- انواع برخوردهای اجتماعی بین دو جنس :
۳۳	۸-۲-۲- خانواده و شیوه های برخورد با ارتباط با جنس مخالف:
۳۴	۳-۲- بخش سوم: جهانی شدن و تاثیرات فناوری ها
۳۴	۱-۳-۲- مفهوم جهانی شدن
۳۶	۲-۳-۲- تاریخچه ی جهانی شدن
۳۸	۳-۳-۲- جهانی شدن فن آوری های اطلاعاتی و ارتباطی

۳۹	۲-۳-۴-تاریخ مطالعه و تحقیق در مورد تاثیر رسانه ها
۴۱	۲-۳-۵-اثر رسانه ها
۴۲	۲-۳-۶-تاثیر رسانه در جامعه پذیری جنسیتی
۴۴	۲-۳-۷-فن آوری ماهواره ای
۴۶	۲-۳-۸-تاریخچه ماهواره در جهان
۴۷	۲-۳-۹-تاریخچه ماهواره در ایران
۵۴	۲-۴-۱-مرور تجربی تحقیق
۵۴	۲-۴-۱-تحقیقات خارجی
۵۸	۲-۴-۲-تحقیقات داخلی
۶۵	۲-۵-۱-مرور نظری
۶۵	۲-۵-۱-نظریات تغییر نگرش
۶۵	الگوهای یادگیری
۶۶	الگوهای شناختی:
۶۸	الگوهای کارکردی:
۶۸	۲-۵-۲-نظریه های جهانی شدن
۶۹	امیل دورکیم:
۶۹	نیکلاس لوهمان:
۷۰	مک لوهان:
۷۱	دیوید هاروی:
۷۲	آنتونی گیدنز:

۷۳	۲-۵-۳- نظریه های ارتباطات
۷۳	نظریه رابطه ناب(گیدنز)
۷۴	نظریه اشاعه
۷۴	نظریه اثرات کاشت
۷۶	۲-۵-۴- نظریات جامعه شناختی
۷۶	تضاد خانوادگی
۷۶	نقش گروه همسالان
۷۷	سبک های تربیتی
۷۸	نقش جنسیتی
۷۹	اعتقادات دینی
۸۰	بورديو
۸۱	نظریه وبلن
۸۱	فرای
۸۲	۲-۵-۵- نظریات روان شناختی
۸۲	نظریه تکامل روانی-اجتماعی
۸۳	نظریه رشد
۸۴	نظریه یادگیری اجتماعی
۸۶	۲-۶- چارچوب نظری:
۸۹	۲-۷- فرضیات تحقیق
۹۱	۲-۸- مدل تحلیلی تحقیق:

فصل سوم: روش تحقیق

۹۳	مقدمه
۹۳	۳-۱- جمعیت آماری
۹۳	۳-۲- روش نمونه گیری
۹۴	۳-۳- متغیرهای تحقیق
۹۵	۳-۴- تعریف نظری و عملیاتی متغیرهای تحقیق و تعیین سطح اندازه گیری آن ها
۹۵	۳-۴-۱- استفاده از ماهواره (متغیر مستقل)
۹۷	۳-۴-۲- نگرش به دوستی و معاشرت با جنس مخالف (متغیر وابسته)
۱۰۰	۳-۴-۳- پایگاه اقتصادی و اجتماعی
۱۰۲	۳-۴-۴- اعتقادات دینی (متغیر کنترل)
۱۰۳	۳-۴-۵- میزان تفاهم در خانواده (متغیر کنترل)
۱۰۴	۳-۴-۶- نگرش گروه همسالان (متغیر کنترل)
۱۰۵	۳-۴-۷- محل سکونت (متغیر کنترل)
۱۰۶	۳-۵- اعتبار ابزار اندازه گیری:
۱۰۶	۳-۶- پایایی ابزار اندازه گیری
۱۰۷	۳-۷- روش تحقیق
۱۰۷	۳-۸- تکنیک جمع آوری اطلاعات
۱۰۸	۳-۹- فنون تحلیل داده ها
۱۰۸	جمع بندی فصل

فصل چهارم: تحلیل داده ها

۱۱۰	مقدمه:
۱۱۰	۴-۱- توصیف جمعیت مورد مطالعه
۱۲۳	۴-۲- آزمون فرضیه ها
۱۲۳	۴-۲-۱- آزمون فرضیات کلی تحقیق
۱۲۳	رابطه‌ی بین استفاده از ماهواره و نگرش به دوستی
۱۲۴	رابطه‌ی بین میزان استفاده از ماهواره و بعد شناختی نگرش به دوستی
۱۲۵	رابطه‌ی بین میزان استفاده از ماهواره و بعد رفتاری نگرش به دوستی
۱۲۶	رابطه‌ی بین میزان استفاده از ماهواره و متغیر نگرش به دوستی و معاشرت با جنس مخالف
۱۲۷	رابطه‌ی بین میزان استفاده از ماهواره و مقوله‌های نگرش به دوستی و معاشرت با جنس مخالف
۱۲۸	رابطه‌ی بین نوع برنامه های ماهواره و نگرش به دوستی
۱۲۹	۴-۲-۲- آزمون فرضیات فرعی تحقیق
۱۲۹	رابطه‌ی بین میزان استفاده از ماهواره و نگرش به دوستی به تفکیک پایگاه اقتصادی-اجتماعی
۱۳۱	رابطه‌ی بین میزان استفاده از ماهواره و نگرش به دوستی به تفکیک جنس
۱۳۲	رابطه‌ی بین میزان استفاده از ماهواره و نگرش به دوستی به تفکیک اعتقادات دینی
۱۳۳	رابطه‌ی بین میزان استفاده از ماهواره و نگرش به دوستی به تفکیک میزان تفاهم در خانواده
۱۳۵	رابطه‌ی بین میزان استفاده از ماهواره و نگرش به دوستی به تفکیک معدل تحصیلی
۱۳۶	رابطه‌ی بین میزان استفاده از ماهواره و نگرش به دوستی به تفکیک نگرش دوستان
۱۳۸	رابطه‌ی بین میزان استفاده از ماهواره و نگرش به دوستی به تفکیک محل سکونت

۱۳۹	رابطه‌ی بین میزان استفاده از ماهواره و نگرش به دوستی به تفکیک قومیت
۱۴۱	رابطه‌ی بین نوع برنامه‌های ماهواره و نگرش به دوستی به تفکیک پایگاه
۱۴۲	رابطه‌ی بین نوع برنامه‌های ماهواره و نگرش به دوستی به تفکیک جنسیت
۱۴۴	رابطه‌ی بین نوع برنامه‌های ماهواره و نگرش به دوستی به تفکیک اعتقادات دینی
۱۴۵	رابطه‌ی بین نوع برنامه‌های ماهواره و نگرش به دوستی به تفکیک قومیت
۱۴۷	۳-۴- تحلیل رگرسیون بین متغیرهای تحقیق

فصل پنجم: خلاصه و نتیجه گیری و پیشنهادات

۱۵۳	۱-۵- خلاصه و نتیجه گیری
۱۶۲	۲-۵- پیشنهادات
۱۶۲	۱-۲-۵- پیشنهادات پژوهشی
۱۶۵	۲-۲-۵- پیشنهادات اجرایی
۱۶۶	۳-۵- محدودیت های تحقیق
۱۶۷	فهرست منابع
	ضمائم

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۱۱۱	جدول(۴-۱)- توزیع پاسخگویان بر حسب سن
۱۱۱	جدول(۴-۲)-توزیع پاسخگویان بر حسب جنس
۱۱۲	جدول(۴-۳)-توزیع پاسخگویان بر حسب قومیت
۱۱۲	جدول(۴-۴)-توصیف آماری معدل تحصیلی پاسخگویان
۱۱۳	جدول(۴-۵)-توزیع پاسخگویان بر حسب پایگاه اقتصادی-اجتماعی
۱۱۳	جدول(۴-۶)-توزیع پاسخگویان بر حسب میزان تفاهم در خانواده
۱۱۴	جدول(۴-۸)-توصیف آماری میزان استفاده از ماهواره بر حسب جنس
۱۱۵	جدول(۴-۹)-توزیع پاسخگویان بر حسب اولویت اول تماشای برنامه های ماهواره
۱۱۶	جدول(۴-۱۰)-توزیع پاسخگویان بر حسب میزان استفاده از برنامه های ماهواره
۱۱۷	جدول(۴-۱۱)-توزیع پاسخگویان بر حسب میزان استفاده از برنامه های فارسی زبان
۱۱۸	جدول(۴-۱۲)-توزیع پاسخگویان بر حسب نگرش به احکام دین و علما در مورد رابطه با جنس مخالف
۱۱۸	جدول(۴-۱۳)-توزیع پاسخگویان بر حسب نگرش به هدف رابطه با جنس مخالف
۱۱۹	جدول(۴-۱۴)-توزیع پاسخگویان بر حسب نگرش به پیامدهای رابطه با جنس مخالف
۱۲۰	جدول(۴-۱۵)-توزیع پاسخگویان بر حسب نظر دوستان صمیمی درباره معاشرت با جنس مخالف
۱۲۱	جدول(۴-۱۶)-توزیع پاسخگویان بر حسب اعتقادات دینی
۱۲۲	جدول(۴-۱۷)-توزیع پاسخگویان بر حسب نگرش به دوستی و معاشرت با جنس مخالف
۱۲۲	جدول(۴-۱۸)-توصیف آماری نگرش به رابطه با جنس مخالف بر حسب جنس

- جدول (۴-۱۹)- توزیع نگرش پاسخگویان به رابطه با جنس مخالف بر حسب استفاده از ماهواره ۱۲۴
- جدول (۴-۲۰)- توزیع نگرش پاسخگویان نسبت به رابطه در بعد شناختی بر حسب میزان استفاده از ماهواره ۱۲۵
- جدول (۴-۲۱)- توزیع نگرش پاسخگویان نسبت به رابطه پدر بعد رفتاری بر حسب میزان استفاده از ماهواره ۱۲۶
- جدول (۴-۲۲)- توزیع نگرش پاسخگویان نسبت به رابطه با جنس مخالف بر حسب میزان استفاده از ماهواره ۱۲۷
- جدول (۴-۲۳)- توزیع مقوله های نگرش نسبت به رابطه با جنس مخالف بر حسب میزان استفاده از ماهواره ۱۲۸
- جدول (۴-۲۴)- توزیع نگرش پاسخگویان به رابطه بر حسب نوع برنامه های مورد استفاده از ماهواره ۱۲۹
- جدول (۴-۲۵)- توزیع نگرش پاسخگویان به رابطه بر حسب میزان استفاده از ماهواره و پایگاه اقتصادی-اجتماعی ۱۳۰
- جدول (۴-۲۶)- نتایج آزمون همبستگی کندال بین میزان استفاده از ماهواره و پایگاه با نگرش به رابطه با جنس مخالف ۱۳۰
- جدول (۴-۲۷)- توزیع نگرش پاسخگویان نسبت به رابطه با جنس مخالف بر حسب میزان استفاده از ماهواره و جنس ۱۳۱
- جدول (۴-۲۸)- نتایج آزمون همبستگی کندال بین میزان استفاده از ماهواره و جنس با نگرش به رابطه با جنس مخالف ۱۳۲
- جدول (۴-۲۹)- توزیع نگرش پاسخگویان به رابطه بر حسب میزان استفاده از ماهواره و اعتقادات دینی آنان ۱۳۳
- جدول (۴-۳۰)- نتایج آزمون همبستگی کندال بین میزان استفاده از ماهواره و اعتقادات دینی با نگرش به رابطه ۱۳۳
- جدول (۴-۳۱)- توزیع نگرش پاسخگویان به رابطه بر حسب میزان استفاده از ماهواره و میزان تفاهم در خانواده ۱۳۴
- جدول (۴-۳۲)- نتایج آزمون همبستگی کندال بین میزان استفاده از ماهواره و تفاهم در خانواده با نگرش به رابطه ۱۳۴
- جدول (۴-۳۳)- توزیع نگرش پاسخگویان به رابطه بر حسب میزان استفاده از ماهواره و معدل تحصیلی ۱۳۵
- جدول (۴-۳۴)- نتایج آزمون همبستگی کندال بین میزان استفاده از ماهواره و معدل با نگرش به رابطه ۱۳۶
- جدول (۴-۳۵)- توزیع نگرش پاسخگویان به رابطه بر حسب میزان استفاده از ماهواره و نگرش دوستان صمیمی ۱۳۷
- جدول (۴-۳۶)- نتایج آزمون همبستگی کندال بین میزان استفاده از ماهواره و نگرش دوستان با نگرش به رابطه ۱۳۷
- جدول (۴-۳۷)- توزیع نگرش پاسخگویان به رابطه بر حسب میزان استفاده از ماهواره و محل سکونت ۱۳۸
- جدول (۴-۳۸)- نتایج آزمون همبستگی کندال بین میزان استفاده از ماهواره و محل سکونت با نگرش به رابطه ۱۳۹
- جدول (۴-۳۹)- توزیع نگرش پاسخگویان به رابطه با جنس مخالف بر حسب میزان استفاده از ماهواره و قومیت ۱۴۰

- جدول(۴-۴۰) نتایج آزمون همبستگی کندال بین میزان استفاده از ماهواره و قومیت با نگرش به رابطه با جنس مخالف ۱۴۰
- جدول(۴-۴۱)-توزیع نگرش پاسخگویان به رابطه بر حسب نوع برنامه های ماهواره و پایگاه اقتصادی-اجتماعی ۱۴۱
- جدول(۴-۴۲) نتایج آزمون همبستگی بین نوع برنامه های استفاده شده از ماهواره و پایگاه با نگرش به رابطه ۱۴۲
- جدول(۴-۴۱)-توزیع نگرش پاسخگویان به رابطه بر حسب نوع برنامه های ماهواره و پایگاه اقتصادی-اجتماعی ۱۴۳
- جدول(۴-۴۴) نتایج آزمون همبستگی بین نوع برنامه های استفاده شده از ماهواره و جنس با نگرش به رابطه ۱۴۳
- جدول(۴-۴۵)-توزیع نگرش پاسخگویان به رابطه با جنس مخالف بر حسب نوع برنامه های ماهواره و اعتقادات دینی ۱۴۴
- جدول(۴-۴۶) نتایج آزمون همبستگی بین نوع برنامه های استفاده شده از ماهواره و اعتقادات دینی با نگرش به رابطه ۱۴۵
- جدول(۴-۴۷)-توزیع نگرش پاسخگویان به رابطه با جنس مخالف بر حسب نوع برنامه های ماهواره و قومیت ۱۴۶
- جدول(۴-۴۸) نتایج آزمون همبستگی بین نوع برنامه های استفاده شده از ماهواره و قومیت با نگرش به رابطه ۱۴۷
- جدول(۴-۴۹) نتایج آزمون تحلیل رگرسیون درباره تاثیر میزان استفاده از ماهواره بر نگرش به رابطه با جنس مخالف ۱۴۸
- جدول(۴-۵۰) ضرایب آزمون تحلیل رگرسیون درباره تاثیر میزان استفاده از ماهواره بر نگرش به رابطه با جنس مخالف ۱۴۸
- جدول(۴-۵۱) نتایج آزمون تحلیل رگرسیون درباره عوامل موثر بر نگرش به رابطه با جنس مخالف ۱۵۰
- جدول(۴-۵۲) ضرایب آزمون تحلیل رگرسیون درباره عوامل موثر بر نگرش به رابطه با جنس مخالف ۱۵۰

مقدمه:

طی دهه های اخیر، تغییر و تحولات ژرفی در ساختار عمومی، فرهنگی و اجتماعی کشور رخ داده است که تغییر در روابط بین دو جنس و جهت گیری جنسیتی آن ها تنها بخشی از این تحولات است. تحولات ایجاد شده می تواند دارای منابع متعدد داخلی و خارجی باشد که طیفی از دلایل از جمله ضعف نظام فرهنگی کشور در تنظیم روابط بین جوانان (اعم از دختر و پسر) تا پیدایش تکنولوژی های رسانه ای جدید را شامل می شود.

بسیاری از بررسی ها درباره ی دگرگونی هایی که به صورت جهانی در فناوری اطلاعات و ارتباطات رخ داده است، به ویژه فن آوری های رسانه ای مانند تلویزیون های دیجیتال و ماهواره، نشان دهنده ی تاثیر این وسایل در دگرگون شدن نگرش ها و دیدگاه های افراد و نزدیک کردن آراء و عقاید آن ها و افزایش آزادی های فردی می باشند.

از دیدگاه گیدنز¹، یکی از مهم ترین تاثیرهای صنعت گرایی، دگرگونی در فن آوری های ارتباطات بوده است. این رسانه ها نقش عمده در تکمیل جداسازی زمان و مکان بازی کرده اند. به طور کلی این فناوری ها دربرگیرنده ی همه ی فناوری هایی می شود که جابه جایی اطلاعات را ممکن نموده است.

از زمان شروع اولین اختراعات در زمینه ی ارتباطات تاکنون، تحولات عظیمی در تکنولوژی های ارتباطی پدید آمده و هر روز بر سرعت و وسعت آن افزوده شده است تا آنجا که دهه های اخیر را به دلیل نقطه ی عطفی که در تاریخ تحولات بشر به وجود آورده است «عصر ارتباطات» نامیده اند. آن چه که واقع شده است این است که در کوتاه ترین زمان، آخرین یافته های علمی و فنی از طریق رایانه ای شخصی و بدون گذر از موانع گوناگون

---

¹. Giddens

². Communication era

مبادله می شود. اما تحولات در زمینه ی تکنولوژی های ارتباطی، پیامد های وخیمی نیز برای جوامع داشته و چالش ها و نگرانی هایی را به همراه آورده است. تکنولوژی های جدید ارتباطی امثال ماهواره، موجب سست شدن قدرت های ملی و محلی و متقابلا تحکیم قدرت و نفوذ مراکز بزرگ سرمایه داری در عرصه ی اقتصاد، به ویژه فرهنگ شده است. اشاعه ی جلوه های گوناگون الگوهای رفتاری از طریق مراکز تولیدکننده ی برنامه های ماهواره ای موجب بروز چالش های فرهنگی عمیق، چون گسست نسلی و دگرگونی دیدگاه ها و نگرش های نسل امروزی نسبت به گذشته شده است. این امر در کشورهای در حال توسعه، هم چنین در کشور ما، نگرانی هایی را به وجود آورده است. چرا که یکی از آسیب پذیرترین گروه ها نسبت به این تحولات، نسل جوان و نوجوان ما می باشد و از طرفی مسئولان و برنامه ریزان جامعه توجه خاصی به مسائل و مشکلات این قشر دارند. پدیده ی روابط دختر و پسر واقعی است که نشان از تغییر فرهنگی در نظام کلان اجتماعی ایران دارد. روابط دوستانه و صمیمانه بین دختران و پسرانی که سنت های اجتماعی را مورد پذیرش قرار نمی دهند منجر به نگرانی مدیران جامعه شده است.

در چنین شرایطی شناسایی نیازهای نوجوانان و انطباق آن با شرایط اجتماعی ضرورت می یابد. زیرا که مسایل و مشکلات جوانان در هر جامعه ای منحصر به فرهنگ و شرایط اجتماعی آن جامعه است که توجه نکردن به آن احتمال انحراف اجتماعی و اخلاقی را در جامعه بالا می برد.

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

در این فصل ضمن بیان مسئله‌ی تحقیق، مسائل اساسی که در این پژوهش با آن روبرو هستیم عنوان می‌نماییم و این که چه مسائلی باعث شد که در این برهه‌ی زمانی بر روی دوستی و معاشرت دختر و پسر در قبل از ازدواج و تکنولوژی ماهواره‌ای تحقیق کنیم. در قسمت بعد، ما راجع به ضرورت انجام چنین تحقیقی راجع به جوانان صحبت خواهیم کرد و سپس به اهمیت نظری موضوع مورد بحث نگاهی خواهیم انداخت و این که یافته‌های چنین تحقیقی چه اهمیت کاربردی برای جامعه دارد. در پایان نیز به اهداف اصلی و فرعی تحقیق و سپس سوالات اصلی و فرعی تحقیق می‌پردازیم.

۱-۲- طرح مسئله

دوستی و معاشرت دختر و پسر از جمله پدیده‌های اجتماعی نوظهور و مدرنی است که در مقطع کنونی، در جامعه‌ی ما به عنوان یک مسئله مطرح شده است. مسئله‌ای که پدران و مادران ما شاید کمتر با آن درگیر بوده‌اند. در گذشته نه چندان دور، جوانان جامعه‌ی ما به دلیل وجود فضای سنتی و اسلامی و هم چنین عدم گسترش زندگی شهرنشینی و عدم وجود وسایل قدرتمند ارتباط جمعی، به اندازه‌ی امروز تحت تاثیر نگرش‌ها و دیدگاه‌های مختلف قرار نداشتند، از این رو مساله‌ی دوستی و معاشرت دختر و پسر در قبل از ازدواج یا وجود نداشت و یا این که کمتر در جامعه نمود پیدا می‌کرد. چنین روابط و دوستی‌هایی حداکثر در تهران و یا چند شهر بزرگ قابل رویت بود، آن هم در میان قشر و طبقات خاصی از جمعیت کشور. اما در سال‌های اخیر همراه با دگرگونی ساختی و اجتماعی چون گسترش شهرنشینی، افزایش تحصیلات و حضور زنان در عرصه‌های مختلف اجتماعی و فرهنگی و به ویژه گسترش کمی و کیفی وسایل ارتباط جمعی (ماهواره و اینترنت)، این پدیده به

شکلی نوظهور و از بطن روابط بین شخصی جوانان جامعه پدید آمده است به گونه‌ای که روابط و معاشرت آزادانه‌ی دختر و پسر پیش از ازدواج در جامعه‌ی ما در کشور ما بدین گستردگی چه در سطح رفتارها و چه در سطح نگرش‌ها دیده نشده است. طبق چندین تحقیق به عمل آمده در ایران مشخص شده است که حدود ۳۰ تا ۷۰ درصد نوجوانان به نوعی با مسئله دوستی با جنس مخالف درگیرند (گلزاری، ۱۳۸۴: ۱۱۲).

نحوه‌ی رابطه‌ی دختران و پسران در جامعه‌ی اسلامی در حال گذر ایران که از سوی بافتی سنتی و مذهبی دارد و از سوی دیگر به دلیل پدیده‌ی جهانی شدن و گسترش وسایل ارتباط جمعی همانند اینترنت و ماهواره...مبحثی تازه است که روابط بین شخصی جوانان را تغییر داده است. در چند دهه‌ی اخیر و به خصوص در سال‌های اخیر چنین روابطی در جامعه‌ی ما به عنوان یک مسئله‌ی عام اجتماعی مطرح شده است. یک مسئله‌ی عام اجتماعی، یک موضوع عمومی است و زمانی پدید می‌آید که مردم یک جامعه متوجه می‌شوند که ارزش‌های اجتماعی آنان نادیده گرفته شده و یا به طور کلی مورد تهدید قرار گرفته است (میلز^۱، ۱۳۸۱: ۲۳).

یکی از علل مهم گسترش نگرش دوستی و معاشرت با جنس مخالف در بین نوجوانان و جوانان ما از همه‌ی اقشار، گسترش تکنولوژی قدرتمند ارتباط جمعی هم چون ماهواره و اینترنت می باشد. ماهواره از طریق ورود غیرمستقیم و موثر به فرایندهای جامعه‌پذیری در کشورهای در حال توسعه، زمینه‌ساز تغییرات فرهنگی این گونه جوامع را فراهم می‌سازد. در واقع این رسانه‌ی همگانی که امروزه به وسیله‌ی تکنولوژی ماهواره‌ای در دسترس قرار گرفته، در امر یادگیری و آموزش اطلاعات گوناگون و تربیت اجتماعی موثر افتاده، به ویژه که در کشور ما تعداد نسل جوان بیشتر و دلبستگی آنان به ماهواره فزون‌تر است.

---

¹ .c.wright mills

تلویزیون ماهواره‌ای برای بینندگان خود تجارب مختلفی به همراه دارد. به بیان دیگر این امکان را فراهم می‌سازد تا بیننده با دیگر فرهنگ‌ها، کشورها، مذاهب، طبقات اجتماعی و... آشنا شود. در عین حال بسیاری از برنامه‌های تلویزیونی دیدگاه‌هایی را به تصویر می‌کشند که بر نگرش‌ها و تفکر افرادی که خیلی زیاد تلویزیون تماشا می‌کنند اثر می‌گذارد (بیابانگرد، ۱۳۷۹: ۹۵).

جوانان به عنوان پرطرفدارترین قشر کاربر فناوری اطلاعات، با گرایش به فضاهای رسانه‌ای هم چون ماهواره، اینترنت و... با جوامع و فرهنگ‌هایی از دیگر نقاط جهان که فرد پیش از آن هیچ گونه تشابه و شناختی نسبت به آن‌ها نداشته است ارتباط برقرار مینمایند. این ارتباط سبب انتقال باورها و ارزش‌ها و هنجارهای این جوامع و فرهنگ‌ها می‌شود. یکی از این هنجارها که در کشور ما (در نتیجه‌ی پدیده‌ی جهانی شدن ارتباطات و گسترش استفاده از تلویزیون‌های ماهواره‌ای) امروزه به یک مسئله تبدیل شده است دوستی و روابط دختر و پسر پیش از ازدواج است. می‌توان گفت که این پدیده در کشور ما تبدیل به یک فرهنگ شده است. پس باید گفت که کشور ما با یک تهاجم فرهنگی وسیع در همه‌ی زمینه‌ها مواجه می‌باشد که اساسی‌ترین ارکان و شاهرگ‌های حیاتی یک جامعه یعنی خانواده را نشانه رفته است و مشکلات زیادی را برای ازدواج جوانان به وجود آورده است. کمتر از دو دهه قبل، پسر و دختر برای ازدواج همدیگر را می‌دیدند و چند جلسه با هم گفتگو می‌کردند و حتی پیش از آن دختران و پسران بی آن که اجازه داشته باشند، برای پسران و دخترانی که مناسب می‌دیدند در نظر گرفته می‌شدند. اما امروزه با تغییر نگاه‌های سنتی و مقبول واقع شدن ایده‌های مدرن هم چون دوستی و معاشرت با جنس مخالف در قبل از ازدواج با وجود برخی فواید، آسیب‌ها و مشکلات گسترده‌ی دیگری چون شکست در ازدواج، فساد اخلاقی و اجتماعی را به وجود آورده است. این مشکلات به ویژه در محیط دانشگاهی به دلیل اختلاط دختر و پسر بیشتر دیده می‌شود.

با نگاهی به مراجعان مرکز مشاوره در دانشگاه‌ها درمی‌یابیم که در حال حاضر بخش قابل ملاحظه‌ای از موضوعاتی که به این مراکز ارجاع می‌شود مربوط به روابط دختر و پسر و مسایل فی مابین آن‌هاست که این مشکلات عدیده‌ای را برای دانشجویان اعم از دختر و پسر و هم چنین محیط فرهنگی دانشگاه‌ها به وجود آورده است، چرا که این روابط با اصول اعتقادی و فرهنگی جامعه‌ی اسلامی ما در تضاد است. بر این اساس در این پژوهش، محقق برای فهم تأثیری که ماهواره می‌تواند بر روی نگرش به چنین روابطی (معاشرت دختر و پسر) بگذارد سوالات زیر را مطرح کرده است:

سوالات تحقیق

- آیا بین استفاده کردن و عدم استفاده از برنامه‌های ماهواره و نگرش دانشجویان نسبت به دوستی و معاشرت با جنس مخالف در قبل از ازدواج رابطه وجود دارد؟

- آیا بین میزان استفاده از برنامه‌های ماهواره و نگرش دانشجویان نسبت به دوستی و معاشرت با جنس مخالف در قبل از ازدواج رابطه وجود دارد؟

- آیا بین نوع برنامه‌های مورد استفاده توسط دانشجویان و نگرش به دوستی و معاشرت با جنس مخالف در قبل از ازدواج رابطه وجود دارد؟

سوالات فرعی تحقیق

- آیا بین میزان استفاده از ماهواره با توجه به پایگاه اجتماعی و اقتصادی خانواده‌ی آنان و نگرش دانشجویان نسبت به دوستی و معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج رابطه وجود دارد؟

- آیا بین میزان استفاده از ماهواره با توجه به جنسیت دانشجویان و نگرش آنها نسبت به دوستی و معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج رابطه وجود دارد؟
- آیا بین میزان استفاده از ماهواره با توجه به اعتقادات دینی دانشجویان و نگرش آنان نسبت به دوستی و معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج رابطه وجود دارد؟
- آیا بین میزان استفاده از ماهواره با توجه به میزان تفاهم در خانواده‌ی دانشجویان و نگرش آنان نسبت به دوستی و معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج رابطه وجود دارد؟
- آیا بین میزان استفاده از ماهواره با توجه به گروه همسالان دانشجویان و نگرش آنان نسبت به دوستی و معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج رابطه وجود دارد؟
- آیا بین میزان استفاده از ماهواره با توجه به محل سکونت دانشجویان و نگرش آنان نسبت به دوستی و معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج رابطه وجود دارد؟
- آیا بین میزان استفاده از ماهواره با توجه به قومیت دانشجویان و نگرش آن‌ها نسبت به دوستی و معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج رابطه وجود دارد؟
- آیا بین میزان استفاده از ماهواره با توجه به معدل تحصیلی دانشجویان و نگرش آن‌ها نسبت به دوستی و معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج رابطه وجود دارد؟
- آیا بین نوع برنامه‌های مورد استفاده از ماهواره با توجه به پایگاه اجتماعی و اقتصادی خانواده‌ی آنان و نگرش دانشجویان نسبت به دوستی و معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج رابطه وجود دارد؟